

PRAGMATIC ELEMENTS IN THE NEWS TEXTS OF THE HUNGARIAN MEDIA

Reka Suba

Assoc. Prof., PhD, Sapientia University of Tîrgu Mureş

Abstract: The relationship between linguistic signs and users, the communicative approach to language, the fundamental link between text and its interpreter, the role of linguistic elements that contribute to the connection between text and its cognitive structure, are issues that have an important role in the description, analysis and interpretation of texts and the delimitation of all kinds of textual features. This becomes even more evident with informative media texts, where referential function and text informativity are realized by correct positioning and identification of the recipient of the new elements, in opposition to the background elements, both with regard to theme and rheme relationship and to textual topic – textual focus relations.

Keywords: elements with pragmatic content, semantic and stylistic foregrounding, text structure, text interpretation

Studiul și analiza textuală în ultimele decenii se efectuează în mare parte cu utilizarea concomitentă a tot mai multor puncte de vedere, printre care primează metodele analizei pragmatice și a modelului de interpretare funcțional-cognitivă.

Abordările pragmatice înglobează atât sintaxa și gramatica textului, cât și semantica textuală, dar la un nivel superior al discursului, axându-se în principal la modul în care se raportează receptorul la mesaj, așadar la rolul interpretativ al cititorului sau ascultătorului. Pornind de la faptul că sensul textului se bazează pe conținutul semantic provenit din semnificațiile din planul limbii, dar totodată este un conținut nou, caracterizat printr-un dinamism specific, proiectându-l în planuri superioare tot mai complexe printr-o continuă reorganizare a conținutului exprimat (Dospinescu 2008), rolul interpretatorului se evidențiază în descifrarea mecanismelor de funcționare a semnelor lingvistice și extralingvistice, în asocierea explicitului cu implicitul, într-o abordare care în mod evident trebuie să treacă dincolo de sfera lingvistică. În cazul acestei forme complexe de organizare a limbajului, partea explicită este reprezentată de textul propriu-zis, textul concret, iar partea implicită se referă la contextul său, acești componenți aflându-se într-o relație strânsă și determinantă. Carmen Vlad folosește formula plastică de "text-aisberg" pentru desemnarea acestui "complex semnificativ verbal dotat cu sens" (Vlad 2000: 9), eliminând definitiv concepția textului ca produs verbal finit, cu un sens unitar și irevocabil:

„Textul încetează să mai fie considerat și tratat, chiar din punct de vedere lingvistic, doar în latura lui manifestă, explicită, făcându-se tot mai numeroase și mai substanțiale eforturi pentru descoperirea și descrierea acelor operații ce pot asigura captarea zonei implicitului [...]. Dintr-un alt unghi, complementar însă, textul aisberg elimină și imaginea săracă și derutantă a textului ca produs verbal finit, cu sens univoc, obținut prin simpla însumare (adiționare) a sensurilor

subtextuale, frazale, și liber de orice constrângeri (presiuni) exterioare, contextuale și situaționale; textul aisberg lasă loc sugestiei de proces (semiozic) prin care produsul verbal (semnic) este făcut să existe ca un spațiu/timp definit de o proprietate specifică, sensul” (Vlad 2000: 193).

Astfel, părțile constitutive ale textului, textul împreună cu contextul său, cu partea implicită a textului, în textologia modernă sunt considerate două laturi ale aceluiași complex semiotic, în spiritul concepției marelui savant, Eugeniu Coșeriu, cel care a delimitat cadrele vorbirii și le-a conferit un rol determinant în construirea textelor pe plan semantic și al interacțiunilor dintre multiplele cadre în vederea producerii sensului textual. În acest model textologic al lui Coșeriu insistența asupra cadrelor vorbirii, în special asupra cadrelor extralingvistice, a rolului lor decisiv în construirea planului semantic textual și discursiv, arată importanța abordării pragmatice în analiza semantico-textologică, pragmatica fiind concepută ca studiu al influenței contextului și a situației, a cadrelor nonlingvistice asupra constituirii sensului enunțurilor și al textului întreg (Dospinescu 2008).

Această parte implicită, contextul, ca parte constitutivă a textului, evocă o serie de fenomene indiciale extralingvistice, din afara textului, dar care au o influență majoră asupra sensului, chiar și până la determinarea decisivă a lui. Termenul de context însă se referă atât la ”seria concentrică de ”cadre” exterioare” (Vlad 2000: 9) cu funcții textuale, la situația de comunicare, cât și la anumite procese inferențiale prin care se explică dimensiunea cognitivă și dinamică a discursului, a comunicării verbale realizate în text și prin intermediul textului lingvistic (Dospinescu 2008).

În cazul unor tipuri de texte specifice, cum sunt textele informative din presa audiovizuală și radiofonică, texte întocmite și redactate anterior și citite ulterior în marea majoritate a cazurilor de către o altă persoană, aceste cadre extraverbale nu se pot manifesta în totalitate, dar pot fi recreate tocmai prin contextul verbal, acești componenți, contextul verbal și cel extraverbal fiind acele două cadre principale care dirijează dinamica discursului.

La acest nivel transfrastic, pentru facilitarea percepției și a interpretării, sunt puse la dispoziția receptorului anumite puncte de reper pentru a-l îndruma în urmărirea și înțelegerea textului: pe plan verbal anafore, catafore, elemente deictice, iar pe plan nonverbal elemente prozodice (ton, intonație, ritm, pauză, intensitate a vocii etc.).

Supportul fizic al comunicării fiind canalul vizual și fonic în cazul difuzării televizate și doar cel fonic în cazul știrilor radiofonice, analiza pragmatică a acestor texte trebuie să vizeze și rolul acestui nivel suprasedgmental al limbii în construcția sensului, pe lângă nivelul unităților al căror referent variază în funcție context (deicticele temporale, spațiale și personale), al conținuturilor implicite și al dimensiunii acționale a limbajului. Pe lângă cele enumerate mai sus, tot perspectiva pragmatică ne permite explorarea relației intertextuale între text și celelalte discursuri anterioare cu care se interferează într-un anumit mod specific.

În limbajul presei presupuzițiile și subînțelesurile sunt adesea folosite pentru a sugera conținuturi care nu trebuie să fie redade în mod explicit, atât pentru nuanțarea sensului, cât și cu scopul de a ambigua discursul, iar rolul activ al auditoriului constă tocmai în actul de deslușire a sensurilor ascunse ale textului prin interpretarea corectă a modalităților de structurare, a instrumentelor morfo-sintactice, a mărcilor și a codurilor puse la dispoziție de către comunicator.

De asemenea, atât în privința producerii, cât și a interpretării sensului, un constituent important este și rezultatul aceluia procedeu numit foregrounding, care constă în diferențierea dintre prim-planul expresiei și fundalul său. După cum este binecunoscut, modalitățile de configurare a relației figură-fond și rolul lor în construirea semanticii textului, precum și acești

termeni ai lingvisticii cognitive (figură și fond) au la bază rezultatele concepției configuraționiste a teoriei Gestalt de la începutul secolului 20. Un concept fundamental al teoriei gestaltiste este distincția figură-fundal, unde primează obiectul central al percepției, devenind o formă, o entitate separată, și totodată susținută de un fond din jurul ei. Astfel, s-a dovedit că percepția este determinată de aceste câmpuri perceptive și de relațiile de configurare. În acest cadru teoretic premisa percepției vizuale este posibilitatea delimitării formei de fundal, precum și diferența sesizabilă între entitățile apărute în același cadru, iar procesul diferențierii, al segregării percepționale duce la configurarea figurei, separând-o de fundal, deoarece când un stimul de orice fel conține mai multe elemente și câmpuri distincte, din perspectiva percepției, a atenției receptorului sau cu scopul de a capta atenția, unii constituenți ies în evidență, devenind figură, iar altele rămân elemente de fundal (Pethő 2011: 188). Această distincție figură-fundal este preluată de textologia cognitivă, unitățile lingvistice cu rol de figură fiind concepute ca factori determinanți în construirea sensului textual. Textologiile care au la bază teoria cognitivă conferă un rol de bază acestor elemente ieșite în evidență în formarea conexiunilor gramaticale, precum și în construirea structurii semantice a textului, dar totodată realizarea pe plan verbal a distincției figură-fond are un rol important și în delimitarea diferitelor tipuri de texte.

Luând un exemplu în mod aleatoriu din arhiva monitorizării presei audiovizuale de limbă maghiară din România¹, prezentăm câteva dintre aceste elemente pragmatice și rolul lor în formarea sensului global.

Gyanúsítottként hallgatja ki ma Victor Ponta volt kormányfőt a ploiești-i Korrupcióellenes Ügyészség egy újabb korrupciós ügyben. Ügyészségi források szerint Pontát azzal gyanúsítják, hogy 2012-ben pénzt kapott azért, hogy egy bizonyos személy felkerülhessen a PSD listájára a parlamenti választásokon. A források szerint Ponta nem az - egyelőre még meg nem nevezett - illető politikustól vette át a csúszópénzt, hanem közvetítőn keresztül. A Digi 24 hírtelevízió úgy tudja: az ügy Tony Blair volt brit miniszterelnök 2012 márciusában tartott bukaresti előadásával függ össze. A Blair tiszteletdíjára és a konferencia megszervezésére fordított pénz állítólag a PSD egyik politikusától származott, aki a gyanú szerint így vásárolt magának befutó helyet a 2012-es parlamenti választásokon. A ploiești-i DNA-hoz Sebastian Ghiță politikus-üzletembert is beidézték ugyanebben az ügyben.

(Fostul premier Victor Ponta va fi audiat astăzi în calitate de suspect de către Direcția Națională Anticorupție Ploiești într-un nou caz de corupție. După surse din cadrul direcției Ponta este acuzat că în 2012 a primit bani pentru a ajuta o anumită persoană să ajungă pe lista PSD-ului la alegerile parlamentare. Sursele citate relatează că Ponta nu de la politicianul încă nenominalizat a luat banii necuveniți, ci de la o persoană interpusă. Televiziunea de știri Digi 24 a transmis că acest caz are legătură cu prezentarea ținută la București de către fostul premier britanic Tony Blair în martie 2012. Se spune că banii pentru plata onorariului lui Blair și pentru organizarea conferinței au provenit de la un politician PSD, care este suspectat că astfel a cumpărat un loc eligibil la alegerile parlamentare din 2012. La DNA Ploiesti a fost chemat și politicianul și omul de afaceri Sebastian Ghiță, tot pentru acest caz.)

(Radio România București, Emisiunea maghiară, 6. septembrie 2016)

¹ Exemplul face parte din Raportul de monitorizare lingvistică a știrilor radiofonice și televizate de limbă maghiară din România, 2010-2016, www.ms.sapientia.ro

Textul de față, fiind un text radiofonic, oral, proiectat pe axa timpului, arată structura specifică a acestui tip de text scris, dar destinat ascultătorilor, o structură care să permită înțelegerea imediată a conținutului informațional. Evenimentele succesive care trasează cadrul informațional al mesajului sunt prezentate în prima și ultima propoziție, iar semnificații ale celor patru fraze din mijloc prezintă argumentări ale topicului de discurs.

În planul macrostructurii, deicticele personale și cuvintele cheie ale celor două propoziții-cadru (prima și ultima propoziție), prezentând efecte determinate de fapte precedente, capătă rol de figură față de fundalul argumentativ. Deicticele personale denotă actorii principali: fostul premier și omul de afaceri, iar cuvintele cheie: *gyanúsíttoként* (în calitate de suspect), *újabb korrupciós ügyben* (într-un nou caz de corupție), *ugyanebben az ügyben* (tot pentru acest caz) se raportează la semnificații principale ai acestui discurs, sprijinindu-se pe presupoziția referitoare la contextul extern și introdusă prin determinantul sintagmei atributive (*újabb*), precum și pe pronumele *ugyanebben* cu funcție anaforică. În aceste două propoziții-cheie rolul unităților lexicale aflate în poziție de focus prin plasarea lor înaintea verbului conjugat (*gyanúsíttoként* - în calitate de suspect și *Sebastian Ghiță*) coincide cu caracterul lor de figură.

În cele patru fraze intercalate argumentele aduse, relațiile privind acțiunile întreprinse anterior, raportate atât la evenimentele din viitorul apropiat, cât și la timpul enunțării, însă, sunt prezentate în mod indirect și foarte precaut, prin citarea anumitor surse. Organizarea sintactică, susținând planul semantic și cel pragmatic, constă într-o structură ce alternează fraze de trei propoziții cu cele de două, subordonatele cu propozițiile coordonatoare. A doua frază a textului rezumă sensul întregului discurs, fiind o frază cheie, după care urmează trei fraze cu rol de detaliere, susținând cauzalitatea desfășurată în text prin folosirea articolului hotărât (*az - egyelőre még meg nem nevezett - illető politikustól, a források szerint, a csúszópénzt* etc.) cu rol de anaforă, prin propozițiile adversative și adverbe cu rol de cataforă (*nem... hanem, úgy tudja*), prin deictice (*illető politikustól, 2012 márciusában, bukaresti előadás, 2012-es parlamenti választások* etc.), precum și prin presupozițiile introduse în text de unitățile lexicale *egyelőre* (deocamdată), *még* (încă), *úgy tudja* (se pare că știe, dar nu cu certitudine), *is* (și) etc.

Acest text în buletinul de știri a fost a treia știre transmisă din cele 10 în total în cadrul blocului de știri interne, iar acest fapt, plasarea în prima parte a blocului informativ și timpul acordat arată importanța acestei știri pentru ascultători.

În decursul descrierii, explicării și interpretării textului observarea elementelor informative noi (aflate în poziție de focus), introduse succesiv și raportarea lor la mediu verbal, sunt procedee determinante. Iar acest foregrounding are rol atât la nivelul semanticii lexicale actualizate în text, cât și pe planul tematizărilor, a relațiilor dintre temă și remă, precum și la nivelul superior al focusului textual și al topicalizării discursive (Kocsány 2005: 48). Lingvistul Gábor Tolcsvai Nagy în modelul său textologic (2000) subliniază importanța abordării cognitive în textologie, caracterizând această schimbare de concepție în lingvistica textuală prin doi factori teoretici și metodologici: pe de-o parte cu evidențierea rolului componentelor semantice și cognitive în procesul de configurare sintactică și textuală, iar pe de altă parte cu accentuarea părții operaționale, deoarece în acest model textologic pe lângă structura unităților lingvistice, capătă aceeași însemnătate și procesul de prelucrare a acestora. Iar acești factori sunt de o importanță fundamentală în descrierea relației figură-fundal în textul verbal, precum și în determinarea funcției textuale și stilistice a procedurii numit foregrounding (Pethő 2011: 190). Conform acestei abordări, textul este conceput a fi atât o operațiune verbală și mentală, cât și rezultatul acestei operațiuni, adică textul este o unitate mentală transpusă într-o formă verbală, a cărei structură semantică este rezultatul celor două procese: cel de concepere și realizare a

textului și cel de interpretare. Așadar, toate componentele textului, de la nivelul conexiunilor gramaticale și până la conținuturile implicite la nivelul pragmaticii textuale, pot fi considerați doar semnificanți fără efortul receptorului de a le raporta la semnificații corespunzătoare în decursul procesului de stabilire a semnificației din planul limbii, atât la nivelul elementelor lexicale, cât și la nivelul întregului text.

BIBLIOGRAPHY

Coșeriu, Eugeniu: *Teoria limbajului și Lingvistica generală. Cinci studii*. Editura Enciclopedică, București, 2004.

Coșeriu, Eugeniu: *Lecții de lingvistică generală*. Editura ARC, 2000.

Dospinescu, Vasile: Eugen Coșeriu și lingvistica textului. In: *Limba Română*, nr. 5-6, anul XVIII, 2008.
<http://www.limbaromana.md/index.php?go=articole&n=454>

Heltainé Nagy, Erzsébet: A megszólalás kulcsa a másik embernél van. Gondolatok a szóbeli tömegkommunikációról a befogadó oldaláról nézve. In: *Nyelvészet és tömegkommunikáció II*. (szerk. Grétsy, László), Tömegkommunikációs kutatóközpont, Budapest, 1985., pp. 31-72.

Kocsány, Piroska: 2005. A szöveg tan leírása, filozófiája és gyakorlata. In: *Adalékok a magyar nyelvészet szöveg tan diszkurzusához*. Szerk. Petőfi S. János. Officina Textologica 11, Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Tanszék, 9-52. http://mnytud.arts.unideb.hu/ot/11/ot11_2kocsany.pdf

Pethő, József: A figura-alap viszony a nyelvben és a nyelvreírásban. In: *Magyar Nyelvőr*, 2011. pp. 187-194. <http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1352/135206.pdf>

Popa, Florentina: *Enunț și enunțare în discursul știrilor*. Universitatea Mihail Cogălniceanu, Buletin Științific 17/2008. pp. 236-249. http://www.umk.ro/images/documente/publicatii/Buletin17/20_enunt_si_enuntare.pdf

Tolcsvai Nagy, Gábor: 2001b. *A magyar nyelv szöveg tan*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2001.

Tolcsvai Nagy, Gábor: 2000. A kognitív nyelvészet elméleti hozadéka a szöveg tan számára. In: *Magyar Nyelvőr*, 124/4. 2000. oct-dec., 494-500. <http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1244/124411.htm>

Vlad, Carmen: *Textul aisberg. Elemente de teorie și analiză*. Casa Cărții de Știință, Cluj, 2000.

Wacha, Imre: Az információs sík, a szövegszerkezet és a szövegmondatok kapcsolata. In: *Szöveg és stílus. Szabó Zoltán köszöntése*. (szerk. Péntek János), Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Kolozsvár, 1997., pp. 439-446.

Studiul monitorizării limbii maghiare în programele audiovizuale din România, 2010-2014
<http://www.cna.ro/Studiul-monitoriz-rii-limbii.html>, www.ms.sapientia.ro